

IV.
ИЗВѢСТІЯ

НА

Варненското Археологическо Д-ство
1910.

МАТЕРІЯЛИ

за изучване историята на гр. Варна и окрѣга.

(Съ три таблици и 5 обр. въ текста).

ВАРНА

Издание на Варненското Археологическо Дружество

1911.

Х.

Обичаи на гагаузитѣ въ Варна¹⁾.

Съобщава А. И. Мановъ.

(Съ единъ образецъ).

3. Зияфетъ.

Всѣко едно гагауско сѣмейство прѣзъ зимния сезонъ даваше зияфетъ (вечеринка) споредъ положението си. Постѣпваше се както слѣдва: за благоврѣменно се изпращаха нарочно хора (обикновено нѣкоя стара жена, наречена *калестра*)²⁾, които каняха опрѣдѣленитѣ да присѣдствуватъ въ вечеринката гости (обикновено роднини) съ думитѣ: „Имате много здраве отъ Х. да заповѣдате довечера на вечеринка“ (Х. махсузъ селямжнжзъ варъ, аксяма буюрасанжсзъ зияфете). Вечеринката ставаше обикновено срѣщу празникъ или недѣля.

Къмъ 8 часа вечерята гоститѣ почваха да се събиратъ: моми, ергени придружени отъ родителитѣ си и облѣчени празнично.

Слѣдъ обикновенитѣ разговори гоститѣ се черпятъ съ сладко (шербетъ и други подобни). Слѣдъ това почватъ домашнитѣ игри; най-напрѣдъ обикновено *прѣстенътъ* (юзюкъ). Тази игра се играеше почти еднакво съ днешната игра (прѣстенътъ съ турата). Слѣдъ тази игра идѣше *кабакъ* (тиква), която се играеше както и днесъ; въ нея ще се опрѣдѣли

1) Продължение отъ „Извѣстията на д-ството“, III, стр. 24—30.

2) Отъ гръцкия глаголъ *καλῶ*, *καλέω* (каня).

кои ще пѣятъ и кои какви игри ще правятъ. Слѣдъ свършването на тази игра всичкитѣ лица ще изпълнятъ опрѣдѣленитѣ си въ играта роли (т. е. ще пѣятъ, ще извършатъ нѣкоя игра и пр.).

Къмъ полунощъ ще се слага софрата съ разни емиши, леблебии, точено, орѣхи и др. На трапезата обикновенно ергенитѣ сѣдатъ срѣщу момитѣ. Тукъ въ врѣме на яденето си се подметватъ разни остроумни фрази по разни адреси и се рѣшаватъ разни гатанки. По туй врѣме излизатъ на вънъ нѣколко моми съ една чиния пълна съ емиши и на срѣдата единъ портокалъ варакосанъ; на него забучватъ една китка цвѣтя (варакосани). Една отъ момитѣ взима една чаша вино, задъ нея се нарѣжда друга съ приготвената чиния, а задъ нея идатъ другитѣ излѣзли моми, които така нарѣдени пѣятъ, като влизатъ въ стаята, дѣто е сложена софрата. Всички гледатъ къмъ кого ще се отправи това шествие. Слѣдъ малко шествието се отправя съ пѣсни къмъ онова лице, което ще даде слѣдующата вечеринка и подлагатъ прѣдъ него приготвената чиния. Всички присѣдствающии вече знаятъ, че на опрѣдѣления день ще бждатъ на вечеринка у оногози и оная прѣдъ които е била сложена чинията.

Слѣдъ това ставатъ гоститѣ и се почва хоро съ пѣсни, като отъ една страна пѣятъ мжжетѣ, а отъ друга женитѣ, като едни на други отговарятъ съ съотвѣтствуещи стихове. Слѣдъ хорото почватъ да играятъ „*каршиламаджа*“ (единъ видъ ржченица), придружена отъ биене на тжпанъ, даарета, стомни, лъжици и други подобни. Най на края почватъ пакъ хорото и си отиватъ весели.

Въ тия вечеринки става обикновенно виждане и аресване на моми.

4. Игри.

Младитѣ гагаузи обичаха да устрояватъ разни игри, които се състояха отъ тичание, борене, скачане, хвърляне на камъкъ и други подобни. Едни отъ най-любимитѣ игри бѣха: *ашжкѣ*, *омада* и *чарѣ*; тѣ не бѣха уморителни и опасни както първитѣ.

Въ врѣме на играта *ашжкѣ*, при хвърлянето на *саката* отъ извѣстно разстояние за да се отмѣстватъ другитѣ наре-

дени ашжци, гагаузинътъ прѣди да хвърли саката извикваше : „*Кѣрсаа !*“ ³⁾).

Въ играта *омада* (игра съ камъкъ) сж за забѣлѣзване слѣднитѣ думи, които употрѣбяваше гагаузинътъ за мѣрене разстоянието на отмѣстения камъкъ: *фжлдѣрѣ, фжчѣ, калдѣрѣ, кжчѣ, кѣркѣ ючѣ, кѣркѣ дѣортѣ* . . . *елли, адж белли, хавручѣ, кюврѣюсѣ* и . . . и пр.

Въ играта *чарѣ* (двѣ редици момци на кръгъ) задната редица, когато се качваше на гърба на първата затваряше очитѣ на момчетата отъ първата, а единия отъ покачениитѣ момчета, ката удреше леко на главата на този на гърба на когото стоеше, викаше :

чарѣ, чарѣ, чари

чарѣ бубанѣ яри

вжжлдасжнѣ дели

чатлакѣ патлакѣ качѣ аачѣ.

Горнитѣ думи не сж турски и не ни сж понятни.

Въобще въ игритѣ си младиятъ гагаузинъ бѣше пѣргавъ, търпеливъ и точенъ.

5. Особени думи

Младиятъ гагаузинъ хранеше особено уважение къмъ по-старитѣ и по-възрастнитѣ отъ себе си, които наричаше, *баща*; на по-голѣмия си братъ той казваше *дади*, а на по-голѣмата си сестра — *дедя*.

Собственитѣ имена бѣха: *Курти* (отъ тур. куртъ=вълкъ), *Куртеса*, *Парушѣ*, *Габишѣ*, *Катели*, *Керкя* и др. Прѣдполагаме, че нѣкои отъ тѣхъ сж чисто гагаузки. Така сжщо и думитѣ : *котарѣ* (т. е. сипѣ), *чжжжнтѣ* (въ прѣзрителна смисълъ: дребенъ), *тархана* (единъ видъ чорба), *гжга* въ изречението: „аллахъ *гжганѣ* версинъ“ ⁴⁾, *шѣрѣжнтѣ*, *хжшжмѣ* и др.

³⁾ Това име прилича на името на голѣмия богъ „*Кирза*“, който е изобразенъ върху варненскитѣ монети, сѣчени около 200 години прѣди Р. Хр. (гл. Извѣстията на археолог. д-ство. Варна. III, стр. 4).

⁴⁾ Това изречение съответствува на турското: „Аллахъ *белянѣ* версинъ“.

6. Писане числа.

Още прѣди освобождението неграмотнитѣ гагаузи (мжже и жени) употрѣбляваха вмѣсто числа особени знакове (гл. обр. 5).

1	2	3	4	5	6	7	8	9
I	II	III	IIII	C	CI	CII	CIII	CIII
10	15	20	30	40	50			
○	⊕	⊕	⊕ ○	⊕ ⊕	⊕ ⊕ ○			
60		70		80		90		
⊕ ⊕ ⊕		⊕ ⊕ ⊕ ○		⊕ ⊕ ⊕ ⊕		⊕ ⊕ ⊕ ⊕ ○		
100	200	300		400		500		
+		+		+		+		

Обр. 5.

